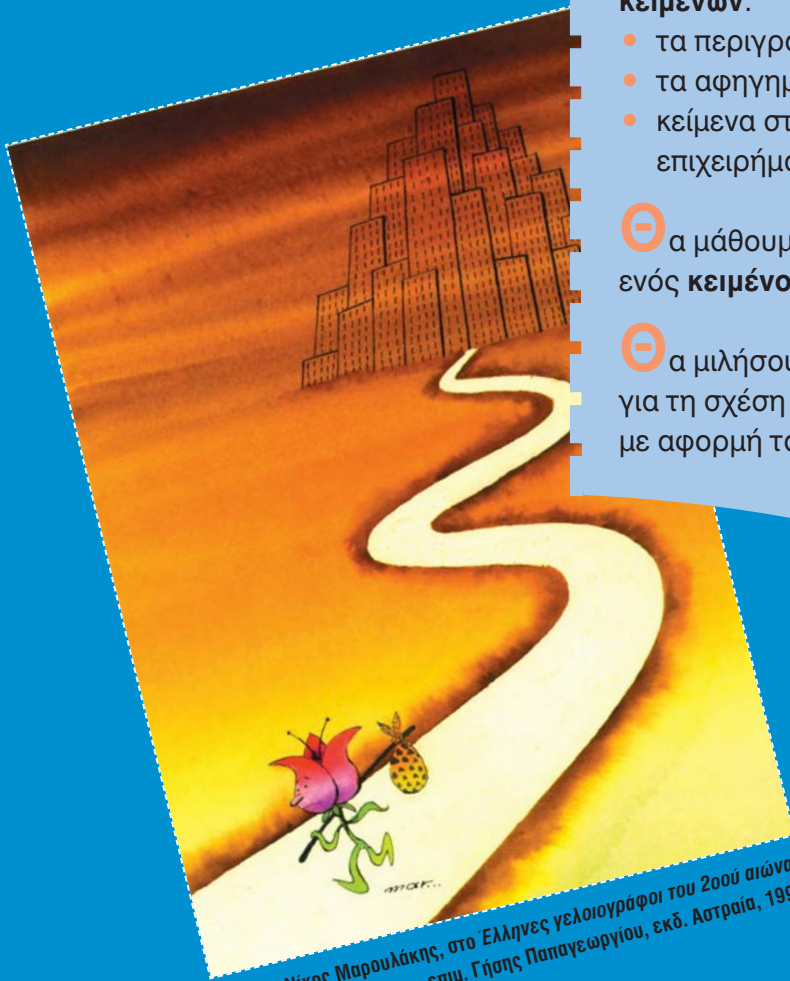

3η ενότητα

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Σ' αυτή την ενότητα:

Νίκος Μαρουλάκης, στο Έλληνες γεωιογράφοι του 20ού αιώνα,
επιμ. Γήσης Παπαγεωργίου, εκδ. Αστράια, 1999

Θα γνωρίσουμε μαζί διαφορετικά **είδη κειμένων**:

- τα περιγραφικά,
- τα αφηγηματικά,
- κείμενα στα οποία υπάρχουν επιχειρήματα.

Θα μάθουμε να κάνουμε την **περίληψη** ενός **κειμένου**.

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για τη σχέση μας με τη **φύση** με αφορμή τα κείμενα.

Κείμενο 1 [Ας γνωρίσουμε τη Σαλαμίνα]

Στα νεότερα χρόνια η Σαλαμίνα είναι τόπος παραθερισμού μεγάλου αριθμού κατοίκων της ευρύτερης περιοχής του Πειραιά.

Σελήνια, Κακή Βίγλα, Πέρανι, Περιστερία, όλα τοποθετημένα στις ανατολικές ακτές, αποτελούν παραθεριστικούς οικισμούς με μια περίεργη αισθητική. Χαμηλοί λόφοι περιβάλλουν με στοργή ένα τοπίο που δέχτηκε την αυτοσχεδιαστική αρχιτεκτονική παρέμβαση των κατοίκων του. «Χειροποίητα» μικρά σπιτάκια ξεπροβάλλουν άναρχα κτισμένα, εξυπηρετώντας εγωιστικά τις ανάγκες των ενοίκων τους. Απομακρυσμένα το ένα από το άλλο, λες κι επιθυμούν να τραβήξουν την προσοχή του περαστικού, που αναγκαστικά κοντοστέκεται για να σχολιάσει τη συνύπαρξη –σε αρκετά σπίτια– της ελληνικής σημαίας με τη σημαία του Ολυμπιακού! Οι παραλίες, γραφικές, συνομιλούν αδιάκοπα με τις μελαγχολικές σιλουέτες των αγκυροβολημένων караβιών στο βάθος. Τα καράβια χάνονται απ' το οπτικό πεδίο όσο κατεβαίνουμε νοτιότερα.

Πινακίδες λίγες έως ανύπαρκτες προτρέπουν τον περιηγητή να εμπιστευτεί το ένστικτό του, ακολουθώντας διαδρομές που τον φέρνουν αντιμέτωπο με παλιές γνώριμες κι ωστόσο ξεχασμένες αγγελίες: «Ντομάτα ντόπια, κόβετε μόνοι σας» και πιο κάτω «Πουλάμε κουνέλι ζωντανό, το παίρνετε αμέσως, εδώ».

Η νότια πλευρά του νησιού ανταμείβει και τον πιο απαιτητικό. Το τοπίο γίνεται ξαφνικά άγριο με έντονη και πυκνή βλάστηση. Πλούσιος πευκώνας ξεδιπλώνεται δεξιά κι αριστερά του ασφαλτοστρωμένου δρόμου με αναζωογονητικές μυρωδιές, μελίσσια και τιπιβίσματα. Ο φιδίσιος δρόμος της καθόδου, που οδηγεί στους νότιους παραλιακούς οικισμούς, Κολώνες, Άγ. Δημήτριος, Σατερλί, Κανάκια, συμμετέχει στο κρυφό που παίζουν οι αχτίδες του ήλιου με τις φυλλωσιές των δέντρων, αφήνοντας μικρά αναπάντεχα ξέφωτα, αγνάντι στο γαλάζιο του ουρανού και της θάλασσας. Οι ήσυχες κυματόβρεχτες ταβερνούλες στις βοτσαλωτές παραλίες προσκαλούν τον κολυμβητή να γευτεί το ψητό χταποδάκι και τα κάθε λογής όστρακα συνοδεία ούζου.

Πολύβουοι, ειδικά το καλοκαίρι, οι παραθεριστικοί οικισμοί, με το σχεδόν αποκλειστικά ελληνικό τουρισμό, με τα παιδιά να παίζουν στους χωματόδρομους και τους μεγαλύτερους να εκκλησιάζονται τα απογεύματα ή να συζητούν σε πηγαδάκια, δημιουργούν έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα, κράμα νησιού και χωριού.

περ. «Γεωτρόπιο», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2003 (δασκευή)

Ερώτηση κατανόησης

Παρά την ανθρώπινη παρέμβαση, αυτή η φύση διατηρεί την ομορφιά της. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε τη θέση αυτή με στοιχεία από το κείμενο;

Κείμενο 2 Ιστορία μιας φώκιας

Πάντοτε συμπαθούσα τις φώκιες, ιδίως από τότε που άκουσα στην Ολλανδία την ιστορία που θα σας διηγηθώ. Είναι πραγματική, αν πιστέψει κανείς τους Ολλανδούς. Αυτά τα ζώα είναι τα σκυλιά των ψαράδων. Έχουν κεφάλι μολοσσού, μάτι βοϊδίσιο και μουστάκια γάτας. Την περίοδο του ψαρέματος ακολουθούν τις βάρκες και κυνηγάνε το ψάρι, όταν ο ψαράς αστοχεί ή το αφήνει να του ξεφύγει. Το χειμώνα είναι πολύ κρουουλιάρες και σε κάθε ιγκλού ψαρά βλέπεις να τριγυρνάει και μία, που συνήθως πιάνει την καλύτερη θέση μπροστά στη φωτιά, περιμένοντας το μερίδιό της απ' ό,τι βράζει στη χύτρα.

Ένας ψαράς και η γυναίκα του περνούσαν μεγάλες φτώχειες –η χρονιά ήταν πολύ κακή– και, όταν δεν υπήρχε πια λέπι, ο ψαράς λέει στη γυναίκα του: «Αυτό το βρομόψαρο τρώει την μπουκιά απ' το στόμα των παιδιών μας. Μου 'ρχεται να το πάρω και να το πετάξω στη θάλασσα· ας πά' να βρει τους όμοιούς του· αυτοί ξέρουν κάτι τρύπες και ξεχειμωνιάζουν, χωμένοι κάτω από φύκια κι όλο και ξετρυπώνουν κανένα ψάρι για φαΐ».

Η γυναίκα του ψαρά έπεσε γονατιστή μπροστά στον άντρα της και τον παρακαλούσε να λυπηθεί τη φώκια. Η σκέψη, όμως, των παιδιών της που 'χαν ξελιγωθεί από την πείνα κατεύνασε γρήγορα αυτή την κρίση μεγαλοψυχίας. Τα χαράματα ο ψαράς έβαλε τη φώκια μέσα στη βάρκα του κι αφού ξανοίχτηκε μερικές λεύγες την ξεμπάρκαρε σ' ένα ξερονήσι. Η φώκια άρχισε να παίζει χαζοχαρούμενα με τις άλλες φώκιες και ούτε που πήρε είδηση πως η βάρκα έφευγε.

Ο ψαράς γύρισε στην καλύβα του με την καρδιά ραγισμένη απ' το χαμό της συντρόφου του. Μόλις μπήκε μέσα, βρήκε τη φώκια να στρογγυλοκάθεται μπροστά στη φωτιά και να στεγνώνει τη γούνα της. Άντεξαν την πείνα για λίγες μέρες ακόμα. Μετά ο ψαράς, αλαλιασμένος απ' τις φωνές των παιδιών του που ζητούσαν φαΐ, αποφάσισε να δράσει πιο δυναμικά. Αυτή τη φορά, ξανοίχτηκε πολύ βαθιά στη θάλασσα και πέταξε τη φώκια στο νερό, μακριά απ' τις ακτές. Η φώκια προσπαθούσε απεγνωσμένα να γαντζωθεί από την κουπαστή με τα πτερύγιά της που μοιάζουν με χέρια. Ο ψαράς, εκνευρισμένος, της κοπανάει μια με το κουπί, με αποτέλεσμα να της σπάσει το ένα πτερύγιο. Η φώκια έμπηξε κάτι τσιριχτά σαν άνθρωπος και χάθηκε μες στο νερό, που βάφτηκε κόκκινο απ' το αίμα της.

Ο ψαράς γύρισε σπίτι του ψυχικό ράκος. Αυτή τη φορά η φώκια δεν τον περίμενε κάτω απ' την καμινάδα. Την ίδια νύχτα, όμως, ακούστηκαν φωνές έξω στο δρόμο. Ο ψαράς νόμιζε ότι κάποιον σκοτώνουν και βγήκε να βοηθήσει το θύμα. Μπροστά στην πόρτα βρήκε τη φώκια που 'χε συρθεί μέχρι το σπίτι και φώναζε γοερά, υψώνοντας στον ουρανό το ματωμένο της πτερύγιο. Τη μάζεψαν, την περιποιήθηκαν κι ούτε που ξανασκέφτηκαν ποτέ να τη διώξουν απ' το σπίτι· άλλωστε, από εκείνη τη στιγμή, η ψαριά ήταν κάθε φορά και καλύτερη.

Ζεράρ ντε Νερβάλ, στο *Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία*,
Ανθολόγιο μεταφράσεων, Β' Ενιαίου Λυκείου (επιλογή), ΟΕΔΒ, 2000

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Για ποιο λόγο ο άνθρωπος-ψαράς επιδιώκει να απαλλαγεί από τη φώκια; Πώς επιδρά αυτό στην ψυχολογία του;
- 2 Πώς αντιδρά το ζώο-φώκια απέναντι σ' αυτή τη συμπεριφορά του ανθρώπου;
- 3 Το τέλος της «Ιστορίας μιας φώκιας» σε ποιες σκέψεις σάς οδηγεί για τη συνύπαρξη ανθρώπου και ζώου;

Κείμενο 3 Ανανεώσιμοι φυσικοί και ενεργειακοί πόροι

Οι σημερινοί άνθρωποι καταναλώνουν πολλούς από τους φυσικούς πόρους τόσο γρήγορα, που η φύση δεν προλαβαίνει να τους ξαναδημιουργήσει. Πώς θα ζήσουν οι επόμενες γενιές ανθρώπων αν εξαντληθούν αυτοί οι φυσικοί πόροι; Επιπλέον, όπως χρησιμοποιούμε αυτούς τους φυσικούς πόρους, ρυπαίνουμε το περιβάλλον. Πώς θα ζήσουμε εμείς καλά και οι επόμενες γενιές καλύτερα, αν καταστρέψουμε το φυσικό μας περιβάλλον;

Ας σκεφτούμε καλύτερα, λοιπόν, πώς φτάσαμε σε αυτό το σημείο, για να μπορέσουμε να καταλάβουμε καλύτερα τι μπορούμε και πρέπει να κάνουμε, και ας αναρωτηθούμε γιατί δεν το κάνουμε ακόμη ή δεν το κάνουμε όσο γρήγορα πρέπει.

Είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε ότι η κατάσταση που αντιμετωπίζουμε σήμερα δεν ήταν πάντα έτσι. Για χιλιάδες χρόνια, σε ολόκληρο τον κόσμο, οι περισσότεροι άνθρωποι ζούσαν φτωχικά σε μικρά χωριά και σε μέρη όπου υπήρχε τρεχούμενο νερό και φυσούσαν άνεμοι. Κατανάλωναν λίγα πράγματα, ικανοποιώντας τις πιο βασικές ανάγκες τους, και το έκαναν με τρόπο που δεν έκανε κακό στο φυσικό περιβάλλον τους, γιατί ανακύκλωναν σχεδόν τα πάντα και χρησιμοποιούσαν σχεδόν αποκλειστικά ανανεώσιμους πόρους.

Όμως, εδώ και δύο αιώνες περίπου άρχισε μια πολύ μεγάλη αλλαγή, γνωστή και ως βιομηχανική επανάσταση. Σε μερικές χώρες αρχικά, οι άνθρωποι ανακάλυψαν πρώτα τον ατμό και κατασκεύασαν τις ατμομηχανές, έπειτα τον ηλεκτρισμό και τις ηλεκτρικές μηχανές. Με τις μηχανές αυτές, που είχαν πολύ μεγαλύτερη δύναμη από τα ζώα, μπορούσαν να φτιάξουν πολύ περισσότερα, καλύτερα και φτηνότερα προϊόντα και να βελτιώσουν τη ζωή τους.

Για την παραγωγή, όμως, όλων αυτών των θαυμαστών πραγμάτων, που μεγάλωσαν και βελτίωσαν πάρα πολύ τη ζωή μας, απαιτούνται ολοένα περισσότερα μέταλλα και ενέργεια, που μάθαμε να τα παίρνουμε από μη ανανεώσιμους ορυκτούς φυσικούς πόρους. Βεβαίως, για τα μέταλλα δεν μπορούσαμε να κάνουμε αλλιώς. Αλλά εγκαταλείψαμε και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, γιατί δεν μπορούσαμε ή δε θελήσαμε να αντιμετωπίσουμε την ιδιορρυθμία τους.

Για να βελτιώσουμε τη ζωή μας, μπορούμε και πρέπει να αλλάξουμε πολλά πράγματα στη χρήση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων:

- Μπορούμε και πρέπει να *περιορίσουμε τη σπατάλη* και να καταναλώνουμε μόνο όσα προϊόντα έχουμε πραγματικά ανάγκη. Γιατί να επηρεαζόμαστε από τις διαφημίσεις ή από το τι κάνουν οι άλλοι (φίλοι, συγγενείς, γείτονες...); Γιατί να αγοράζουμε πράγματα που δεν τα χρειαζόμαστε ή να πετάμε εκείνα που μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε για αρκετό καιρό ακόμα;
- Μπορούμε και πρέπει να *ανακυκλώνουμε όσα υλικά γίνεται* –όπως το γυαλί ή το χαρτί– και κυρίως τα μέταλλα που τα παίρνουμε από μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους. Γιατί να πετάμε τα μεταλλικά κουτιά, τα γυάλινα μπουκάλια, τα χάρτινα είδη (εφημερίδες, περιοδικά...), αντί να τα επιστρέφουμε για να ξαναχρησιμοποιηθούν; Γιατί να μη φτιάχνουμε όλα τα προϊόντα έτσι, ώστε όλα τα υλικά τους να μπορούν να ανακυκλωθούν;

Η ζωή μας μπορεί να γίνει πολύ καλύτερη. Το κακό είναι ότι οι άνθρωποι παγιδεύονται σε αυτό που έχουν δημιουργήσει και φοβούνται τις αλλαγές. Αλλά οι νέοι και οι νέες, που έχουν τη ζωή μπροστά τους και μπορούν να καταλάβουν καλύτερα τους κινδύνους που μας απειλούν, οφείλουν να δείξουν μεγαλύτερη τόλμη και αποφασιστικότητα και να απαιτήσουν από τους μεγαλύτερους να κάνουν το ίδιο.

Ερωτήσεις κατανόησης

Λευτέρης Παπαγιαννάκης, στο *Ανιχνεύοντας το Σήμερα*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002 (διασκευή)

- 1 Ποια ερωτήματα θέτει ο συγγραφέας στην εισαγωγή του κειμένου σχετικά με τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον;
- 2 Προς ποιες κατευθύνσεις κινούνται οι προτάσεις του κειμένου, για να «διορθωθούν τα πράγματα»;

B1

Στοιχεία περιγραφής

Ακούω και μιλώ

1. Για ποιο μέρος της Σαλαμίνας (βόρειο, νότιο, ανατολικό, δυτικό) δίνει πληροφορίες η πρώτη παράγραφος του κειμένου 1 και για ποιο η τρίτη παράγραφος;
2. Μελετήστε όλο το κείμενο 1. Ο συγγραφέας του σας δίνει την εντύπωση ότι μένει ακίνητος σε ένα σημείο και αποκεί περιγράφει ή κινείται στο χώρο (π.χ. από μακριά-κοντά, από βόρεια-νότια, από πάνω-κάτω κτλ.); • Σχεδιάστε με μικρά βέλη πάνω στο χάρτη της Σαλαμίνας που βρίσκεται δίπλα στο κείμενο 1 την πορεία που διαγράφει η περιγραφή του.
3. «Η νότια πλευρά... συνοδεύει ούζου»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο. • Υπογραμμίστε τα επίθετα. • Είναι πολλά ή λίγα; • Διαβάστε το τώρα χωρίς τα επίθετα. • Μιλήστε στην τάξη για την εντύπωση που σας δημιουργεί τώρα το απόσπασμα. • Συγκρίνετε τις δύο εκδοχές (αυτή που δίνει το κείμενο και την άλλη χωρίς τα επίθετα). • Ποια από τις δύο σας κάνει να φανταστείτε πιο εύκολα και με περισσότερες λεπτομέρειες την εικόνα της νότιας πλευράς του νησιού; • Τα επίθετα παίζουν διακοσμητικό ρόλο ή δίνουν ουσιαστικές πληροφορίες στον αναγνώστη;
4. Υπογραμμίστε τα ρήματα στην τρίτη παράγραφο του κειμένου. • Σε ποιο χρόνο βρίσκονται; • Τι προσδίδει αυτός ο χρόνος στην περιγραφή;
5. Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου 1; • Ποιο είναι το ύφος του (οικείο, επίσημο, φιλικό, απόμακρο, απότομο, τυπικό);

Οι πρώτες μου γνώσεις για την περιγραφή

- w Με τον όρο **περιγραφή** εννοούμε την **αναπαράσταση μέσα από το λόγο** χώρων, προσώπων, αντικειμένων, φαινομένων κτλ.
- w Όπως φάνηκε από όσα είδαμε παραπάνω:
- Η περιγραφή ως είδος κειμένου συνδέεται κυρίως με το **ΧΩΡΟ**.
 - Ακολουθεί πορεία από το γενικό στο ειδικό, από γενικές εικόνες σε λεπτομερειακές.
 - Το σημείο περιγραφής μπορεί να είναι σταθερό, όταν ο συγγραφέας μένει ακίνητος και αποκεί περιγράφει το χώρο, ή να κινείται μέσα στο χώρο.
 - Η γλώσσα της περιγραφής χαρακτηρίζεται από σαφήνεια, ακρίβεια, ζωντάνια και παραστατικότητα.

Διαβάζω και γράφω

1. Αφού διαβάσετε προσεκτικά το κείμενο 1, παρουσιάστε σε 2-3 γραμμές το θέμα του.
2. Ξαναδιαβάστε το κείμενο 1 και, παρακολουθώντας την πορεία της περιγραφής σε κάθε παράγραφο, εντοπίστε:
 - a. τη θεματική πρόταση της παραγράφου,
 - β. τις σημαντικές λεπτομέρειες για την ανάπτυξή της.

Στη συνέχεια γράψτε έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο, ο οποίος να αποδίδει σύντομα το περιεχόμενό της, χωρίς να επαναλαμβάνετε αυτούσια τμήματα του κειμένου.

3. Φτιάξτε ένα διάγραμμα του κειμένου σε δύο στήλες. Στην πρώτη στήλη θα γράψετε τους πλαγιότιτλους, ενώ στη δεύτερη θα γράψετε με τίτλους (βλέποντας και το χάρτη) την πορεία που ακολουθεί ο συγγραφέας στην περιγραφή της Σαλαμίνας.

ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΙ	ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
1ος πλαγιότιτλος:	Εκκίνηση από τα ανατολικά: οι οικισμοί, οι λόφοι, οι παραλίες

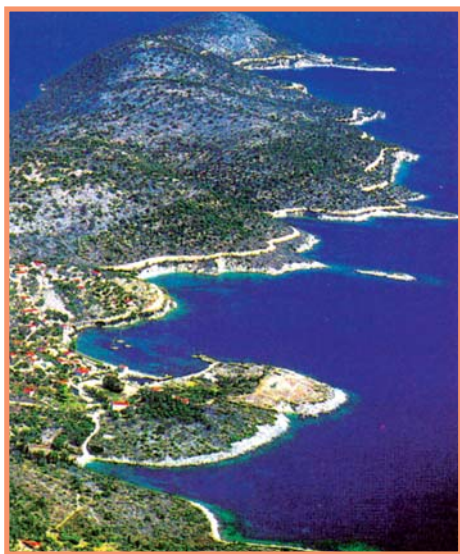
4. Αξιοποιώντας όσα γράψατε στις ασκήσεις 2 και 3, προσπαθήστε τώρα να γράψετε μια πρώτη μορφή περιλήψης του κειμένου σε 80 λέξεις και συζητήστε τη στην τάξη.

B2

Είδη περιγραφής

Κείμενο 4 [Πάνω από τη Μυτιλήνη]

Ελλάς, ειδική έκδοση Ολυμπιάδα της Αθήνας, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, ΕΟΤ, 2004

Αφήνοντας πίσω μας τις αφροστεφανωμένες ακτές της Χίου, ξαναβρεθήκαμε πάνω από το Αιγαίο, το οποίο στο σημείο αυτό ήταν ονειρωδώς γαλήνιο. Πάνω από την αρυτίδωτη επιφάνειά του, που τη γλαυκότητα* της την ξεθώριαζε ο έντονος ήλιος, σχηματίζονταν εδώ κι εκεί μεγάλες γυαλιστερές πλάκες, σαν να είχε χυθεί λάδι πάνω στα νερά. Ένα βαπόρι, το μόνο που συναντήσαμε σ' όλο μας το ταξίδι, αυλάκωνε μακριά τη γαλήνια θάλασσα. [...]

Τα βουνά της Μυτιλήνης ερχόντουσαν τώρα καταπάνω μας κι ύστερ' από ένα λεπτό βρισκόμαστε πάνω απ' αυτά, αγγίζοντάς τα σχεδόν. Κατάφυτα από ελιές, φάνταζαν τώρα σαν ασημένια μέσα στο φως του ήλιου... Στο βάθος των πτυχωσεών τους τα μάτια μας, μαγεμένα, έβλεπαν να γυαλίζει μια τεράστια πλάκα νερού, που την παίρναμε για λίμνη, γιατί την περιτριγύριζαν βουνά από παντού. Όταν περάσαμε πάνω της, είδαμε πως ήταν ένας κόλπος, ο κόλπος της Γέρας, που η στενή και

γραφική του έξοδος, όμοια με λαιμό φιάλης, δεν είχε μεγαλύτερη διάσταση από όση οι όχθες ενός ποταμού. Το θέαμα του κόλπου, με τις κατάφυτες ακρογιαλιές του, που γυάλιζε κάτω μας πάμφωτος και ακίνητος, ήταν αληθινά ονειρώδες – κι ένα από τα ωραιότερα που έχω δει στη ζωή μου.

γλαυκότητα: το αστραφτερό γαλάζιο χρώμα.

Κώστας Ουράνης, *Ταξίδια: Ελλάδα*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1998

Κείμενο 5 [Ελάτε να δούμε από κοντά τον μπούφο]

Έχουμε και λέμε: μήκος 65 με 70 εκατοστά, με άνοιγμα φτερών που φτάνει τα 1,70 μέτρα! Πρόκειται για το μεγαλύτερο και δυνατότερο νυχτόβιο αρπακτικό πουλί. Τα ολοστρόγγυλα λαμπερά μάτια του είναι πορτοκαλοκόκκινα. Με φτέρωμα κιτρινοκάστανο ή κιτρινόμαυρο, στολισμένο με μεγάλες καφετιές κηλίδες και δύο μυτερές φούντες σαν λοφία στο κεφάλι, είναι άκρως εντυπωσιακός. Βάζοντας δίπλα του μια κοινή κουκουβάγια Αθηνά, καστανόλευκη, κοντόχοντρη και μόλις 21 με 23 εκατοστά, δεν τίθεται, όπως καταλαβαίνετε, θέμα σύγκρισης. Αν και στη φύση όλα τα πλάσματα είναι διαφορετικά και ίσα μεταξύ τους, μ' έναν αξιοθαύμαστο και συχνά ακατανόητο για μας τους ανθρώπους τρόπο.

περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Κείμενο 6 [Ένα από τα ωραιότερα ψηφιδωτά]

Ένα από τα ωραιότερα και πιο γνωστά ψηφιδωτά που βρέθηκαν στην Πέλλα, το οποίο είναι έργο του Γνώση και εικονίζει κυνήγι ελαφιού. Το ψηφιδωτό αυτό, που χρονολογείται στις αρχές της ελληνιστικής εποχής, χαρακτηρίζεται από τους σαφείς πλαστικούς όγκους των μορφών.

Λάμπρος Τσακσίρας – Μιχάλης Τιβέριος,
Ιστορία των αρχαίων χρόνων ως το 30 π.Χ., Α' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2004

Ακούω και μιλώ

Διαβάστε τώρα προσεκτικά την περιγραφή του κειμένου 4.

- Είναι κι αυτή περιγραφή από κάποιο είδος τουριστικού οδηγού; • Από ποιο είδος κειμένου μπορεί να προέρχεται; • Από ποια στοιχεία του βγάλατε τα συμπεράσματά σας;
- Προσπαθήστε να συγκρίνετε το κείμενο αυτό με το απόσπασμα του τουριστικού οδηγού (κείμενο 1) που μελετήσατε παραπάνω. Το θέμα είναι περίπου κοινό. Και στα δύο περιγράφεται ένας τόπος. Ποιος είναι, όμως, ο σκοπός κάθε περιγραφής; • Ποιο από τα δύο κείμενα σας φαίνεται πιο προσωπικό, πιο βιωματικό;

Όπως είδαμε, περιγραφικά κείμενα δε συναντάμε μόνο σε τουριστικούς οδηγούς αλλά και στη λογοτεχνία, στον προφορικό και γραπτό λόγο της καθημερινής ζωής.

Διαβάζω και γράφω

- Δείτε προσεκτικά τα κείμενα 4, 5 και 6 που σας δίνονται παραπάνω και απαντήστε στα ερωτήματα:
 - Πού αλλού μπορούμε να βρούμε περιγραφικά κείμενα; • Σε τι είδους βιβλία;
 - Και επιπλέον: μόνο τοπία περιγράφονται; • Μήπως, εκτός από την περιγραφή τοπίου, υπάρχουν κι άλλα είδη περιγραφής; • Τι άλλο μπορεί να περιγράφεται;
 - Συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί:

ΚΕΙΜΕΝΟ	Σε τι είδους βιβλίο βρίσκεται;	Τι περιγράφει;
4		
5		
6		

B3

Λεξιλόγιο περιγραφής

- 1 Στην τρίτη παράγραφο του κειμένου 1 προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τα επίθετα με άλλα που έχουν αντίθετη σημασία. • Στη συνέχεια, διαβάστε το κείμενο στη νέα αυτή εκδοχή του.
- 2 Καταγράψτε τα επίθετα του κειμένου 4. • Μπορείτε να τα αντικαταστήσετε με άλλα ίδιας ή παρόμοιας σημασίας;
- 3 Στο κείμενο 5 υπάρχουν αρκετά επίθετα σύνθετα, που έχουν δηλαδή προέλθει από τη σύνθεση δύο λέξεων (π.χ. καστανόξανθος). Γράψτε τα σύνθετα επίθετα του κειμένου αυτού και από ποιες λέξεις έχουν προέλθει/είναι σύνθετα.

- Μ' αυτές τις ασκήσεις συγκεντρώσατε πολλές λέξεις που αφορούν την περιγραφή. Σημειώστε τις, γιατί θα σας φανούν χρήσιμες στις δραστηριότητες που ακολουθούν.

B4

Δραστηριότητες παραγωγής λόγου

Ακούω και μιλώ

Δείτε προσεκτικά το σκίτσο. Περιγράψτε στην τάξη με λεπτομέρειες τι βλέπετε.

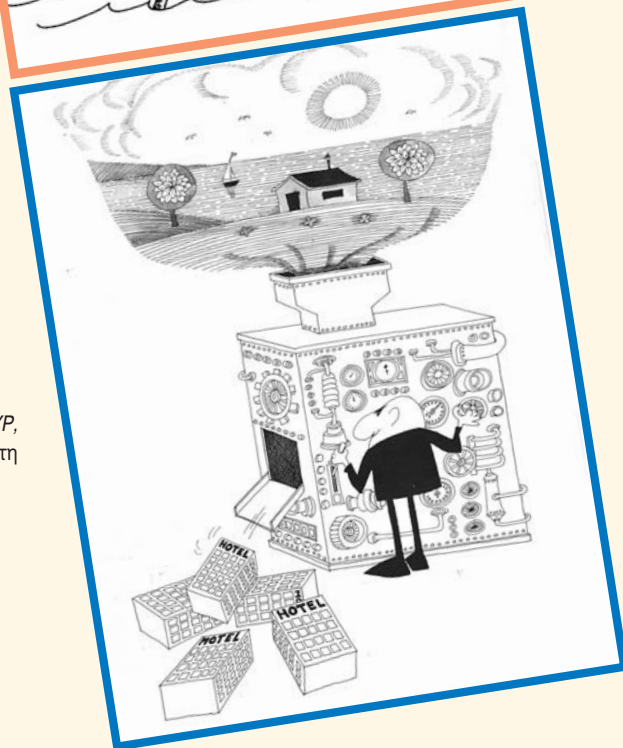
περ. «Έρευνητές»
εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε έναν τίτλο ή έναν υπότιτλο για το σκίτσο αυτό.
2. Σε μια παραγράφο περιγράψτε τι βλέπετε στο σκίτσο.

ΚΥΡ, Ημερολόγιο του 1999 με τον ΚΥΡ,
εκδ. Καστανιώτη

Γ1

Στοιχεία αφήγησης

Ακούω και μιλώ

1. Τι αφηγείται ο συγγραφέας στο κείμενο 2;
2. Η αφήγηση οργανώνεται με άξονα τον τόπο (όπως στην περιγραφή) ή με βάση κάποια άλλη διάσταση; • Ποια;
3. Σε ποιους χρόνους βρίσκονται κυρίως τα ρήματα του κειμένου; • Τι κοινό έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;
4. Υπογραμμίστε λέξεις και φράσεις στο κείμενο που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων (π.χ. ύστερα, στη συνέχεια κτλ.) και την αιτιολόγηση κάποιων ενεργειών (π.χ. επειδή, καθώς, αφού κτλ.).

Οι πρώτες μου γνώσεις για την αφήγηση

- W Με τον όρο **αφήγηση** εννοούμε την προφορική ή γραπτή **παρουσίαση ενός γεγονότος** ή μιας σειράς γεγονότων, πραγματικών ή φανταστικών.
- W Από όσα είδαμε, λοιπόν, παραπάνω συμπεραίνουμε ότι:
- Η αφήγηση οργανώνεται με άξονα το **χρόνο**, αλλά οι καταστάσεις συνδέονται αιτιολογικά μεταξύ τους.
 - Η αφήγηση ακολουθεί τη δομή που δίνεται στο παρακάτω σχήμα:

A. Πληροφορίες για τους ήρωες, το χώρο, το χρόνο και την κατάσταση από την οποία ξεκινά η αφήγηση
B. Η εξέλιξη της αφήγησης και η έκβασή της
Γ. Η λύση: η κρίση του αφηγητή για το νόημα της ιστορίας
 - Κύριος **χρόνος** της αφήγησης είναι ο αόριστος, αλλά χρησιμοποιείται και ο παρατατικός.
 - Κύριο γνώρισμα της αφήγησης είναι οι συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων και την αιτιολογική σχέση μεταξύ τους.

Διαβάζω και γράφω

1. α. Μετά την ανάγνωση του κειμένου 2, γράψτε ένα δικό σας τίτλο στο κείμενο, που να αποδίδει καλύτερα το θέμα του.
β. Αφού διαβάσετε πάλι το κείμενο και παρατηρήσετε την εξέλιξη της αφήγησης, γράψτε σύντομους πλαγιότιτλους σε κάθε παράγραφο του κειμένου.
γ. Με βάση τα προηγούμενα διαμορφώστε ένα διάγραμμα του κειμένου, συμπληρώνοντας τα εξής στοιχεία:

Τόπος – Χρόνος
Πρόσωπα-«ήρωες»
Το πρόβλημα – Ο στόχος
Η δράση – Τα αποτελέσματα
Η λύση

δ. Τώρα με βάση αυτή την οργάνωση γράψτε μια πρώτη μορφή περίληψης σε 70-80 λέξεις.

2. Ένας συμμαθητής σας έγραψε την παρακάτω περίληψη για το κείμενο «Ιστορία μιας φώκιας». Μελετήστε την περίληψη αυτή, εντοπίστε τις «αρετές» και τις «αδυναμίες» της και σχολιάστε τις. • Προκειμένου να την αξιολογήσετε, συμβουλευτείτε τη θεωρία της αφήγησης που σας δόθηκε και της περίληψης που δίνεται παρακάτω.

«Ο συγγραφέας διηγείται μια ιστορία που άκουσε στην Ολλανδία για τη σχέση μιας οικογένειας ψαράδων και μιας φώκιας. Στην αρχή, αφού περιγράφει τη φώκια, αναφέρει ότι το ζώο βοηθάει τους ψαράδες στο ψάρεμα, αλλά το χειμώνα μπαίνει στο σπίτι τους και ζητάει φαγητό. Στη συνέχεια, παρουσιάζει μια τέτοια φώκια, την οποία ο ψαράς ήθελε να ρίξει στη θάλασσα, επειδή στερούσε το φαγητό από τα παιδιά του. Η γυναίκα του προσπαθεί να τον αποτρέψει, αλλά στο τέλος πείστηκε ότι δε γινόταν αλλιώς. Τότε ο ψαράς πήγε τη φώκια σε ένα ξερονήσι, αλλά γυρίζοντας στενοχωρημένος τη βρήκε στο σπίτι. Σε λίγο καιρό προσπάθησε να τη διώξει ρίχνοντάς τη στο πέλαγος και χτυπώντας τη με το κουπί. Τη νύχτα, όμως, η φώκια γύρισε τραυματισμένη και από τότε οι ψαράδες την κράτησαν μαζί τους, γιατί άρχισαν να πιάνουν όλο και περισσότερα ψάρια».

3. Να βρείτε ένα μύθο του Αισώπου, όπου πρωταγωνιστούν ζώα. • Διαβάστε τον προσεκτικά και σημειώστε τη δομή του, τα μέρη του, όπως παρουσιάζονται στο σχήμα που σας δίνεται στη θεωρία παραπάνω.

Μαθαίνω για την περίληψη

- Η περίληψη είναι ένα **σύντομο κείμενο** το οποίο συμπυκνώνει το βασικό περιεχόμενο ενός μεγαλύτερου κειμένου και μας πληροφορεί γι' αυτό.
- Η περίληψη μπορεί να λάβει πολλές μορφές: μπορεί να είναι ο τίτλος ενός κειμένου ή μιας παραγράφου, όπως επίσης και η σύντομη απόδοση του περιεχομένου ενός βιβλίου. Εξάλλου, συναντάμε τον περιληπτικό λόγο καθημερινά σε τίτλους ειδήσεων, διαφημίσεις, αγγελίες κτλ.
- Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε τα βασικά βήματα για την περίληψη, τα οποία είναι:
 - α. Η προσεκτική ανάγνωση του αρχικού κειμένου.
 - β. Ο εντοπισμός του κεντρικού θέματος (θεματικού κέντρου) του κειμένου.
 - γ. Η μελέτη της δομής των παραγράφων του κειμένου και η υπογράμμιση των βασικών λέξεων.
 - δ. Η γραφή σύντομων πλαγιότιτλων σε κάθε παράγραφο.
 - ε. Η γραφή της περίληψης με ιδιαίτερη προσοχή:
 - να ξεκινά είτε με αναφορά στο κείμενο/συγγραφέα είτε απευθείας·
 - να αξιοποιεί με προσοχή τις απαραίτητες συνδετικές λέξεις·
 - να περιέχει την κύρια θέση και τις βασικές ιδέες του κειμένου·
 - να έχει πληροφοριακό ύφος και να μη σχολιάζει το κείμενο·
 - να μην υπερβαίνει τον αριθμό λέξεων που έχει οριστεί.

Γ2

Είδη αφήγησης

Κείμενο 7

Μόλις το πλήρωμα του *Νισίν Μάρου* απέκτησε την παράνομη έγκριση, έβαλε πλώρη για την Ανταρκτική κι όλα έδειχναν ότι τίποτα και κανένας δε θα κατάφερνε να εμποδίσει τον αφανισμό αυτών των ζώων που απειλούνται με πλήρη εξαφάνιση.

Για καλή τύχη όλων, τα πράγματα δεν ήταν έτσι, γιατί μόλις ο κυβερνήτης Τσοσίρο Τανιφούτζι έδωσε τη διαταγή να σηκώσουν τις άγκυρες, οι μυρμηγκιές του οικολογικού κινήματος άρχισαν να κινητοποιούνται. Κι έτσι, το πρωί της 21ης Δεκεμβρίου 1987 τέσσερα ταχύπλοα σκάφη, που έπλεαν με τη σημαία του «Ουράνιου Τόξου», μπλόκαραν την έξοδο στην προκυμαία Μιτσουμπίσι της Γιοκοχάμα με μια φάλαινα φουσκωτή σε φυσικό μέγεθος.

Ο κυβερνήτης Τανιφούτζι σκέφτηκε ότι θα του ήταν εύκολο να διαλύσει το μουσαμαδένιο κήτος* και να συνεχίσει τη ρότα του**, αλλά τα ταχύπλοα γυρνούσαν σαν υδρόβιες σφήκες συνέχεια γύρω απ' το σκάφος, εμποδίζοντας τις μανούβρες για το βιράρισμα*** και χωρίς να τ' αφήνουν να κουνήσει ρούπι, εκτός κι αν ο Ιάπωνας ναυτικός τολμούσε να περάσει πάνω απ' τα φουσκωτά.

Ο σκοπός ήταν να κερδηθεί χρόνος. Τα ταχύπλοα ζάλιζαν το γιαπωνέζικο κολοσσό στη Γιοκοχάμα, ενώ στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες τα μέλη της Greenpeace κατόρθωναν να γίνουν δεκτά από τις κυβερνήσεις κι εξασφάλιζαν την επανεξέταση της άδειας που είχε χορηγηθεί.

Η περιπέτεια αυτή κράτησε τριάντα ώρες. Τα ταχύπλοα άλλαζαν βάρδιες για να ανεφοδιαστούν με καύσιμα και τα πληρώματα έτρωγαν και έπιναν στο πόδι. Στις 22 Δεκεμβρίου, τρεις η ώρα το απόγευμα, η μάχη κερδήθηκε ειρηνικά: η Διεθνής Επιτροπή για τις Φάλαινες CBI ακύρωσε την άδεια και εφιστούσε την προσοχή στην Ιαπωνία να σεβαστεί τη διεθνή νομοθεσία.

* **κήτος**: θηλαστικό μεγάλων διαστάσεων που ζει στο νερό, π.χ. η φάλαινα

** **ρότα**: η πορεία του πλοίου και (μεταφορικά) ο προσανατολισμός

*** **βιράρισμα**: το σήκωμα της άγκυρας του πλοίου

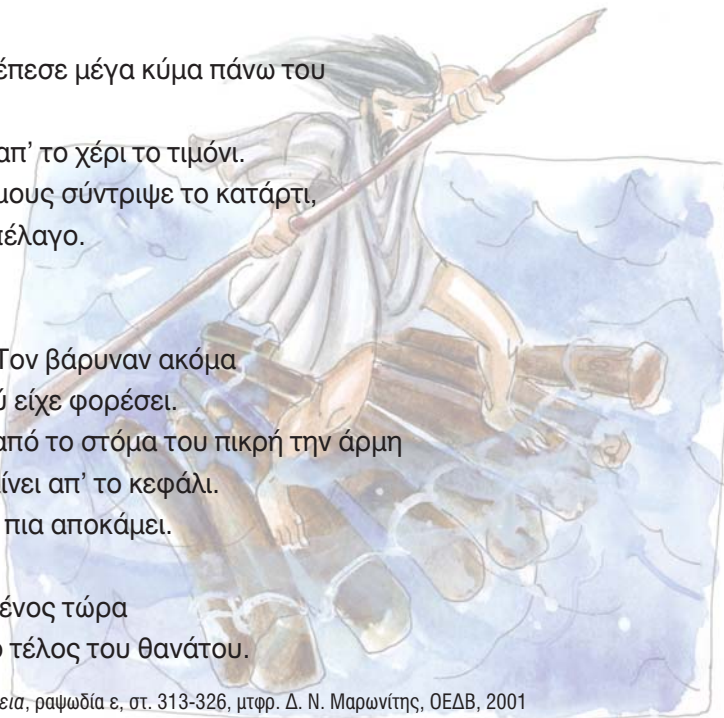
Louis Serúnveda, «Ο κόσμος του τέλους του κόσμου», στο *Ελληνική Γλώσσα, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας Αττικής*, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων/ΥΠΕΠΘ, 2000

Κείμενο 8

Δεν είχε καν το λόγο του τελειώσει κι έπεσε μέγα κύμα πάνω του
 σαρωτικό που ταρακούνησε και τη σχεδία.
 Βρέθηκε ξαφνικά μακριά της, του ξέφυγε απ' το χέρι το τιμόνι.
 Η θυμωμένη θύελλα με τους μεικτούς ανέμους σύντριψε το κατάρτι,
 πανί κι αντένα σφενδονίστηκαν πέρα στο πέλαγο.
 Κι έμεινε αυτός ώρα πολλή μέσα στη δίνη,
 κεφάλι δεν μπορούσε να σηκώσει
 μπρος στην ορμή των φοβερών κυμάτων. Τον βάρυναν ακόμα
 και τα ρούχα, αυτά που η θεία Καλυψώ τού είχε φορέσει.
 Κάποια στιγμή ωστόσο ανάβλεψε, φτύνει από το στόμα του πικρή την άρμη
 – σαν χείμαρρος κελάρυσε καθώς του βγαίνει απ' το κεφάλι.
 Όμως και τη σχεδία του θυμάται κι ας είχε πια αποκάμει.
 Βρήκε ξανά τη δύναμη κι αρπάζεται
 μέσα απ' τα κύματα επάνω της και, καθισμένος τώρα
 εκεί στη μέση, δοκίμαζε πώς να ξεφύγει το τέλος του θανάτου.

Ομήρου *Οδύσσεια*, ραψωδία ε, στ. 313-326, μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτης, ΟΕΔΒ, 2001

Ακούω και μιλώ

Μελετήστε προσεκτικά τα κείμενα 7 και 8 και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Παρουσιάζουν γεγονότα πραγματικά ή φανταστικά (που μοιάζουν δηλαδή με παραμύθι);
- Σε ποιους χρόνους βρίσκονται κυρίως τα ρήματα του κειμένου 7; • Για ποιο λόγο;

Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε από έναν τίτλο για τα κείμενα 7 και 8 που διαβάσατε.
2. Ποια αφήγηση από αυτές (κείμεν. 7, 8) σας άρεσε περισσότερο; • Για ποιους λόγους; • Αιτιολογήστε την προτίμησή σας σε μια σύντομη παράγραφο.

Γ3

Λεξιλόγιο αφηγηματικών κειμένων

- 1 Βρείτε και καταγράψτε τα ρήματα των κειμένων 7 και 8 σε δύο χωριστές στήλες. Διαβάστε τα προσεκτικά και πείτε ποια από τα ρήματα αποδίδουν την ένταση της περιπέτειας.
- 2 Βρείτε στο κείμενο 7 τις συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων και τις αιτιολογικές σχέσεις μεταξύ τους.

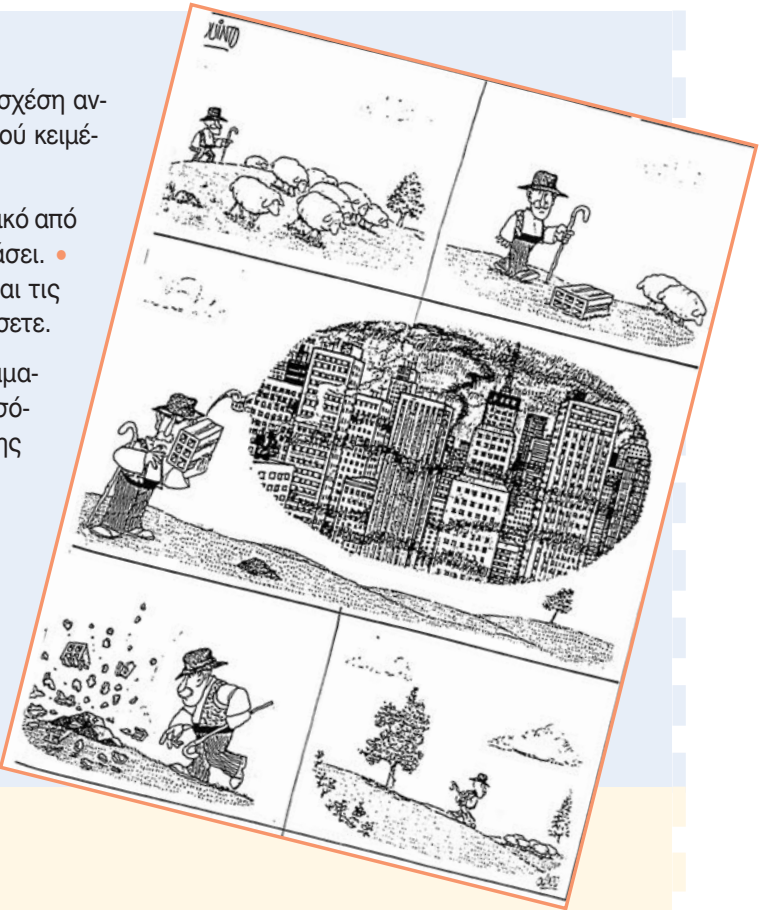
Γ4 Δραστηριότητες παραγωγής λόγου

Ακούω και μιλώ

1. Αν ξέρετε κάποια ιστορία που να δείχνει τέτοια σχέση ανθρώπου-ζώου, παρόμοια με αυτή του εισαγωγικού κειμένου, αφηγηθείτε τη στην τάξη.
2. Αφηγηθείτε στους συμμαθητές σας ένα περιστατικό από μια εκδρομή στη φύση που σας έχει εντυπωσιάσει. • Προσέξτε τη δομή της αφήγησής σας, όπως και τις συνδυαστικές λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιήσετε.
3. Σας άρεσε η αφήγηση που ακούσατε από το συμμαθητή σας; • Ποια στοιχεία της σας άρεσαν περισσότερο; • Ποιες θεωρείτε αδυναμίες της αφήγησης αυτής;
4. Δείτε προσεκτικά την εικονογραφημένη ιστορία του Quino στη διπλανή εικόνα. Μπορείτε να αφηγηθείτε με λόγια όσα δείχνουν οι εικόνες;

Quino, *Ο κόσμος ανάποδα*, εκδ. Ars Longa

Διαβάζω και γράφω

1. Σας δίνεται η αρχή μιας ιστορίας: «Το πλοίο ξεκίνησε, αν και ο καιρός ήταν πολύ κακός. Από την πρώτη στιγμή άρχισα να φοβάμαι. Κοιτούσα γύρω μου...». Συνεχίστε την ιστορία περιγράφοντας ένα φανταστικό επεισόδιο σε φουρτουνιασμένη θάλασσα.
2. Αφηγηθείτε μια δραστηριότητα στη φύση στην οποία συμμετείχατε στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Το κείμενό σας θα δημοσιευτεί στο μαθητικό περιοδικό του σχολείου σας.
3. Είναι καλή η αφήγηση που κάνατε στην προηγούμενη άσκηση; • Γράψτε τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία θα την αξιολογούσατε. • Αφού σημειώσετε σε συνεργασία με τον καθηγητή σας τα κριτήρια αυτά, συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα με ένα ενδεικτικό (3) στην αντίστοιχη στήλη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήρια	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1					
2					
3					
4					
5					

- Γράψτε στη συνέχεια ένα σύντομο σχόλιο-κρίση για το κείμενό σας (2-3 σειρές).

Στοιχεία του επιχειρήματος και **μελέτη** επιχειρημάτων

Ακούω και μιλώ

1. Αφού διαβάσετε το κείμενο 3, παρουσιάστε τρεις από σας το πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται. • Οι υπόλοιποι επισημάνετε την πιο εύστοχη παρουσίαση, αιτιολογώντας την επιλογή σας.
2. Προσέξτε πώς οργανώνει ο συγγραφέας το κείμενό του.
 - α. Τι περιέχει ο πρόλογος-εισαγωγή του κειμένου; • Παρουσίαση του προβλήματος μόνο ή και προαναγγελία των όσων θα αναλυθούν παρακάτω; • Τι ρόλο παίζουν οι ερωτήσεις που θέτει ο συγγραφέας;
 - β. Εξηγήστε με βάση την 4η και την 5η παράγραφο πώς μετά τη βιομηχανική επανάσταση άρχισε η μεγάλη παραγωγή προϊόντων. • Ποια στοιχεία-παραδείγματα αναφέρονται στο κείμενο;
 - γ. Ποιες συνδετικές λέξεις και φράσεις χρησιμοποιεί ο συγγραφέας τόσο μεταξύ των προτάσεων όσο και μεταξύ των παραγράφων;

Διαβάζω και γράφω

1. Μετά την προηγούμενη συζήτηση, καταγράψτε σε 3-4 γραμμές το σύγχρονο κοινωνικό πρόβλημα με το οποίο ασχολείται ο συγγραφέας στο κείμενό του.
2. Γράψτε πλαγιότιτλους σε όλες τις παραγράφους του κειμένου.
3. Με βάση τα προηγούμενα ερωτήματα, συμπληρώστε το διάγραμμα του κειμένου που ακολουθεί επιλέγοντας φράσεις-κλειδιά από το κείμενο.

Α΄ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

- Παρουσίαση προβλήματος '.....
-
- Προαναγγελία θεμάτων που θα αναλυθούν '.....
-

Β΄ ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ

1. Αναφορά στο παρελθόν: αιτιολόγηση '.....
-
2. Μετά τη βιομηχανική επανάσταση:
3. Τι πρέπει να κάνουμε και πώς; '.....
-

Γ΄ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

.....

.....

4. Ο συγγραφέας έδωσε το κείμενο 3 να δημοσιευτεί σε γνωστό οικολογικό περιοδικό, συνοδευόμενο από την παρακάτω περίληψη:

«Το κείμενο αναφέρεται στη μεγάλη κατανάλωση φυσικών πόρων σήμερα, η οποία βλάπτει το φυσικό περιβάλλον και επιβάλλει τη λήψη άμεσων μέτρων. Πιο συγκεκριμένα, στην αρχή παρου-

σιάζεται η κατάσταση στο παρελθόν, όταν οι άνθρωποι ζούσαν κοντά στη φύση και χρησιμοποιούσαν μόνο ανανεώσιμους φυσικούς πόρους. Μετά τη βιομηχανική επανάσταση όμως και την εγκατάσταση σε μεγάλες πόλεις, ανακαλύφθηκαν ποικίλες μηχανές γρήγορης παραγωγής προϊόντων, ιδρύθηκαν εργοστάσια και φτιάχτηκαν λιπάσματα και φυτοφάρμακα για αύξηση των αγροτικών προϊόντων. Τότε η βιομηχανία στράφηκε στους ορυκτούς πόρους, που δίνουν εύκολη και φτηνή ενέργεια, και εγκατέλειψε τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που δίνουν λιγότερη ενέργεια. Το κείμενο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση προτάσεων για περιορισμό της σπατάλης πόρων, την ανακύκλωση και τη χρήση περισσότερων ανανεώσιμων φυσικών πόρων».

- Προσέξτε στην περίληψη αυτή την εισαγωγή και τους τρόπους με τους οποίους το κείμενο αποκτά συνοχή.

Οι πρώτες μου γνώσεις για το **επιχείρημα**

- Σε μια συζήτηση ή σε ένα κείμενο, **για να υποστηρίξουμε τις θέσεις μας** ή για να αντικρούσουμε τις θέσεις άλλων, χρησιμοποιούμε **επιχειρήματα**. Η χρήση επιχειρημάτων μάς βοηθάει να κατανοήσουμε ποιες θέσεις είναι ορθότερες ή πιο σημαντικές από άλλες και κυρίως να πείσουμε τους άλλους για την ορθότητα των θέσεών μας.
- Ξεκινήσαμε με είδη απλών επιχειρημάτων, όπως τα επιχειρήματα διά μέσου παραδειγμάτων και τα επιχειρήματα με αιτίες, που είναι συνηθισμένα τόσο στις καθημερινές συζητήσεις όσο και στα «επίσημα» κείμενα, ιδιαίτερα στο χώρο των κοινωνικών και φυσικών επιστημών, όπου ανήκει το κείμενο που μελετήσαμε εδώ.

Κείμενο 9 [Πώς μπορείτε να αγοράζετε τη γη;]

[Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από την απάντηση που έδωσε ο Σιατλ, αρχηγός μιας φυλής Ινδιάνων, προς τον πρόεδρο της Αμερικής Φραγκλίνο Πιρς (1853-1857), όταν ο τελευταίος ζήτησε από το Σιατλ να πουλήσει στην κυβέρνηση τη γη του. Το κείμενο μετέφρασε ο Ζήσιμος Λορεντζάτος και το δημοσίευσε στο *ΒΗΜΑ* στις 16 Ιανουαρίου 1977].

Πώς μπορείτε να αγοράζετε ή να πουλάτε τον ουρανό – τη ζέστα της γης; Για μας μοιάζει παράξενο. Η δροσιά του αγέρα ή το άφρισμα του νερού ωστόσο δε μας ανήκουν. Πώς μπορείτε να τα αγοράσετε από μας; Κάθε μέρος της γης αυτής είναι ιερό για το λαό μου. Κάθε αστραφτερή πευκοβελόνα, κάθε αμμούδα στις ακρογιαλιές, κάθε θολούρα στο σκοτεινό δάσος, κάθε ξέφωτο και κάθε ζουζούνι που ζουζουνίζει είναι στη μνήμη και στην πείρα του λαού μου ιερό.

Ξέρουμε πως ο λευκός δεν καταλαβαίνει τους τρόπους μας. Τα μέρη της γης, το ένα με το άλλο, δεν κάνουν γι' αυτόν διαφορά, γιατί είναι ένας ξένος που φτάνει τη νύχτα και παίρνει από τη γη όλα όσα του χρειάζονται. Η γη δεν είναι αδερφός του αλλά εχθρός που πρέπει να τον κατακτήσει και αφού τον κατακτήσει πηγαίνει παρακάτω. Με το ταμάχι* που έχει θα καταπιεί τη γη και θα αφήσει πίσω του μια έρημο.

* **ταμάχι**: απληστία, πλεονεξία.

Κείμενο 10 [Τι κρίμα!]

Quino, *Μαφάλντα*, αρ. 5, μφρ. Νίκη Τζούδα, εκδ. Πάρα Πέντε, 1991

* **μειοδοτικός διαγωνισμός:** ο διαγωνισμός που διεξάγει το κράτος και στον οποίο εξετάζονται οι προτάσεις των εργολάβων για την εκτέλεση ενός έργου με βασικό κριτήριο τη μικρότερη τιμή – χαμηλότερη σε κόστος προσφορά.

Κείμενο 11 [Το περιβαλλοντικό κόστος των μεταφορών]

Μια μακροχρόνια ευρωπαϊκή έρευνα (από τη χώρα μας συμμετείχε το Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου) υπολόγισε το περιβαλλοντικό κόστος των μεταφορών, το οποίο είναι τεράστιο (οι επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία κατέχουν το 95% των συνολικών επιπτώσεων).

Το περιβαλλοντικό κόστος των μεταφορών στην Αθήνα είναι υψηλότερο από παντού. Το μεταφορικό μέσο με το υψηλότερο περιβαλλοντικό κόστος είναι το πετρελαιοκίνητο ταξί· για κάθε χιλιόμετρο που διανύει ο επιβάτης του επιβαρύνεται με 0,60 ευρώ! Ακολουθούν το συμβατικό αυτοκίνητο με 0,15 ευρώ ανά επιβατοχιλιόμετρο, το πετρελαιοκίνητο λεωφορείο με 0,06 ευρώ, το βενζινοκίνητο καταλυτικό αυτοκίνητο με 0,014 ευρώ, το αυτοκίνητο υγραερίου με 0,013 ευρώ, το μετρό με 0,004 ευρώ, ενώ το τρόλεϊ έχει σχεδόν μηδενικό κόστος.

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2002

Ακούω και μιλώ

1. Υποθέστε ότι είστε ο αρχηγός των Ινδιάνων και απευθύνεστε στον πρόεδρο της Αμερικής (ΗΠΑ). Με ποια επιχειρήματα, τα οποία υπάρχουν στο κείμενο 9, θα αρνιόσαστε την παραχώρηση-πώληση της γης σας; • Προσέξτε το είδος-προσανατολισμό των επιχειρημάτων αυτών.
2. Κάποιοι συμμαθητές σας παρατηρούν το σκίτσο με τη Μαφάλντα, αλλά δυσκολεύονται να κατανοήσουν την τελευταία εικόνα. Μπορείτε να τους εξηγήσετε τι εννοεί η Μαφάλντα ότι «εδώ το μειοδοτικό διαγωνισμό τον κέρδισε άλλος»;
3. Με βάση όσα διαβάσατε στο κείμενο 11, προσπαθήστε να πείσετε τους γονείς σας να μην επιλέξουν το αυτοκίνητο για τις μετακινήσεις τους, αλλά ένα μέσο μαζικής μεταφοράς.
4. Επισκέπτεστε ένα κατάστημα τροφίμων για να αγοράσετε αναψυκτικά και νερό. Ο πωλητής σας δίνει τα προϊόντα σε πλαστικά κουτιά ή αλουμινένια. Εξηγήστε του γιατί προτιμάτε τις επιστρεφόμενες συσκευασίες από αυτές της μιας χρήσης. • Μπορείτε, αν θέλετε, να υποδυθεί κάποιος από εσάς το ρόλο του πωλητή κι ένας άλλος το ρόλο του αγοραστή.

Διαβάζω και γράφω

1. Υποθέστε ότι ως πρόεδρος των ΗΠΑ απαντάτε στα επιχειρήματα του αρχηγού των Ινδιάνων. Γράψτε μία παράγραφο (60-70 λέξεις) με επιχειρήματα που θα «απαντούν» στις σκέψεις του Ινδιάνου αρχηγού.
2. Παρατηρώντας τις τέσσερις εικόνες του κειμένου 10, καταγράψτε πόσα και ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί η μητέρα της Μαφάλντα.
3. Γράψτε μία παράγραφο (70-80 λέξεις) με την παρακάτω θεματική πρόταση. Στην ανάπτυξη (λεπτομέρειες) χρησιμοποιήστε στοιχεία και από το κείμενο 11.
Θεματική πρόταση: Ποιο μεταφορικό μέσο συμφέρει να χρησιμοποιήσω για να μη βλάπτεται το περιβάλλον;
4. Γράψτε μία παράγραφο (80 λέξεις) στην οποία θα εξηγήσετε στους γονείς σας γιατί πρέπει να αγοράζουν ποτά, αναψυκτικά κτλ. σε γυάλινη συσκευασία.

Δ2

Λεξιλόγιο επιχειρηματολογίας

1. Εντοπίστε και καταγράψτε λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούνται στα παραπάνω κείμενα επιχειρημάτων για τη σύνδεση των προτάσεων και των παραγράφων.
2. Συνεχίστε τη συλλογή λεξιλογίου, όπως στην προηγούμενη ενότητα.

Γενικό λεξιλόγιο για τη φύση	Ειδικό λεξιλόγιο για φυσικούς πόρους-ενέργεια

Δ3

Δραστηριότητες παραγωγής λόγου

Ακούω και μιλώ

1. Μιλώντας προς τους συμμαθητές σας προτείνετε τους τρόπους περιορισμού της σπατάλης προϊόντων, ανακύκλωσης υλικών και χρησιμοποίησης ανανεώσιμων φυσικών πόρων, μετατρέποντας σε αποφαντικές τις ερωτηματικές προτάσεις που βρίσκονται στο τέλος του κειμένου 3.
2. Σε ποιο συμπέρασμα-πρόβλεψη για το μέλλον βλέπετε να καταλήγει ο συγγραφέας; • Συμμερίζετε την αισιοδοξία του για το μέλλον ή όχι; • Υποθέστε ότι απαντάτε στον καθηγητή σας, που έχει ανάλογες απόψεις με αυτές του κειμένου.

Διαβάζω και γράφω

Στην περιοχή σας οργανώνεται από το Δήμο και διάφορες οικολογικές ομάδες μια εκστρατεία διαφώτισης των πολιτών για τη μείωση της ρύπανσης και των σκουπιδιών. Η τάξη σας ανέλαβε να γράψει ένα κείμενο τεσσάρων παραγράφων, το οποίο θα απευθύνεται στους μεγαλύτερους συμπολίτες σας. Αφού περιγράψετε την κατάσταση, να τους προτείνετε τρόπους με τους οποίους θα βοηθήσουν να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ρύπανσης και των σκουπιδιών στην πόλη σας.

Πολυτροπικό κείμενο (συνδυάζει **εικόνα** και **λόγο**)

Κείμενο 12 [Ένας λύκος... στον υπολογιστή σας]

ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ
Περιβαλλοντική εταιρεία για τη διατήρηση της αγρίας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος

Home
Δράσεις
Περιβαλλοντικό Κέντρο
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Βαλκανική συνεργασία

Εθελοντισμός
Μικρά Άρκτος
Εκδόσεις
Υποστηρίζει το έργο μας
Επικοινωνήστε μαζί μας

βιντεοθήκη

Λύκος (*Canis lupus*)

Ο λύκος υπήρξε το σαρκοφάγο με τη μεγαλύτερη γεωγραφική εξάπλωση στον πλανήτη μας. Σήμερα έχει εξαφανιστεί από το μεγαλύτερο μέρος της προηγούμενης κατανομής του. Η αρνητική αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για το λύκο και η μείωση της φυσικής του λείας καθιστούν το είδος τρωτό και τη συνέχεια της επιβίωσής του προβληματική.

Ορεινά οικοσυστήματα

Καφέ αρκούδα

Λύκος

- Χαρακτηριστικά του Λύκου

- Παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά το μέλλον του λύκου στην Ελλάδα

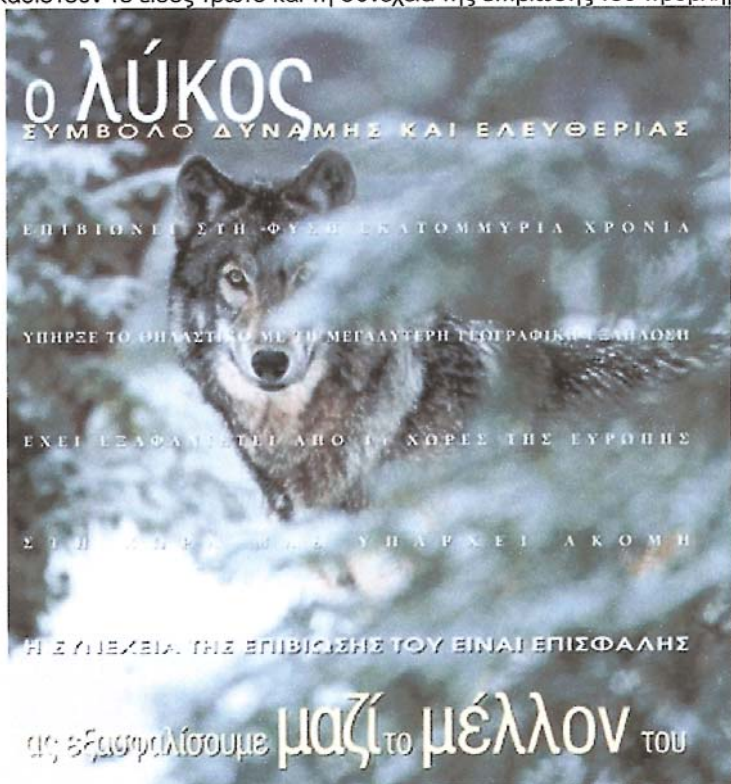
- Πρόγραμμα LIFE «ΛΥΚΟΣ»

- Ο λύκος παρών στους Μύθους και τις Παραδόσεις

Αγριόγιδο

Βίδα

Ελληνικός ποιμενικός

<http://www.arcturos.gr>

56

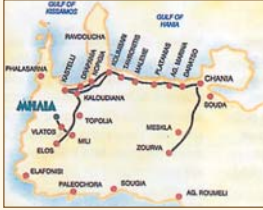
Κείμενο 13 [Οδηγός εναλλακτικών διακοπών]

ΟΔΗΓΟΣ... ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗΛΙΑ

Επειδή η Μηλιά μπορεί να φιλοξενήσει μόνο τριάντα πέντε άτομα, πρέπει να κάνετε κράτηση πριν την επισκεφθείτε. Διαλέξτε βολικά και ζεστά ρούχα να πάρετε μαζί σας, γιατί έχει αρκετή υγρασία. Εφοδιάστετε με ένα φακό για να κινείστε στον οικισμό το βράδυ.

Πώς να πάτε

Ο οικισμός της Μηλιάς βρίσκεται στο νομό Χανίων περίπου 50 χιλιόμετρα από τα Χανιά. Θα κατευθυνθείτε προς το Καστέλλι, αλλά αρκε-

τά πριν φτάσετε θα στρίψετε αριστερά προς το χωριό Καλουδιανά. Αφού περάσετε τα χωριά Καλουδιανά, Τοπόλια και Μίλι, θα στρίψετε προς το χωριό Βλάτος. Μετά το Βλάτος, περίπου πέντε χιλιόμετρα αρκετά «εύκολου» χωματόδρομου θα σας οδηγήσουν στον οικισμό.

Τι να κάνετε

Στη Μηλιά μπορείτε να μην κάνετε τίποτα και σχεδόν τα πάντα. Μπορείτε να παραμείνετε στον οικισμό παίζοντας επιτραπέζια παιχνίδια, συζητώντας, τρώγοντας και πίνοντας. Μπορείτε να διαλέξετε ένα από τα πέντε σημαδεμένα μονοπάτια που ξεκινούν από τον οικισμό και να περ-

πατήσετε από τριάντα λεπτά έως και επτά ώρες, ανάλογα τη διάθεση και τις αντοχές σας.

Πόσο θα πληρώσετε

Το «σπιτάκι» που μπορεί να φιλοξενήσει δύο άτομα θα σας κοστίσει από 47 έως 56 €, ανάλογα το μέγεθος, με πρωινό, εφόσον κάθε κατάλυμα έχει τη δική του προσωπικότητα. Το «τρίκλινο» 70 € και το «τετράκλινο» 80 €. Στην τραπεζαρία της Μηλιάς μπορείτε να φάτε πολύ καλά, με κατά μέσον όρο 10 € το άτομο. Μαρμελάδες, λάδι (πιστοποιημένο βιολογικό από τον οργανισμό ΔΗΩ) και βότανα πωλούνται επίσης στη Μηλιά.

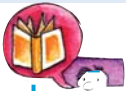

περ. «ΟΙΚΟ», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2002

Ακούω και μιλώ

1. Για ποιους λόγους τα κείμενα αυτά είναι πιο πετυχημένα με τις εικόνες που τα συνοδεύουν από ό,τι θα ήταν χωρίς αυτές;
2. Το κείμενο 12 είναι μια σελίδα του διαδικτύου. Ποιας εταιρείας την ιστοσελίδα επισκεφτήκαμε και βρήκαμε το κείμενο; • Τι είδους εταιρεία είναι αυτή; • Ποιες άλλες πληροφορίες για την εταιρεία αυτή είναι διαθέσιμες στην ίδια ιστοσελίδα;
3. Ποιο ρόλο παίζει η κεντρική φωτογραφία του κειμένου 12; • Για ποιο λόγο νομίζετε ότι την έβαλαν οι δημιουργοί της ιστοσελίδας; • Για ποιο λόγο έγραψαν τις λέξεις «λύκος», «μαζί», «μέλλον» με μεγαλύτερα γράμματα;

Οι πρώτες μου γνώσεις για την πολυτροπικότητα

Όπως είδαμε στην πρώτη ενότητα, στην εποχή μας υπάρχουν πολλά κείμενα που συνοδεύονται από εικόνες, χωρίς τις οποίες δεν έχουν νόημα μερικές φορές ή δε μεταφέρουν αποτελεσματικά το μήνυμά τους. Η **εικόνα**, δηλαδή, συχνά συμπληρώνει **το νόημα των λέξεων** (ιδιαίτερα όταν το κείμενο μας δίνει πληροφορίες) ή ενισχύει το μήνυμα που επιδιώκει να μεταφέρει το κείμενο (συνήθως σε διαφημίσεις ή αφίσες ευαισθητοποίησης σε κοινωνικά ζητήματα) ή κάνει απλώς πιο ελκυστικό το κείμενο. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση οι λέξεις να επεξηγούν απλώς την εικόνα, οπότε η εικόνα παίζει τον κύριο ρόλο, ενώ το κείμενο το βοηθητικό.

Διαβάω και γράφω

1. Ποιες από τις λειτουργίες της εικόνας, τις οποίες διαβάσατε παραπάνω (Οι πρώτες μου γνώσεις για την πολυτροπικότητα), επιτελεί κάθε εικόνα από αυτές που συνοδεύουν τα κείμενα 12 και 13;
2. Βρείτε φωτογραφίες και χάρτη μιας ήσυχης παραλίας από τη μια και ενός πολυσύχναστου τουριστικού θέρετρου από την άλλη. • Γράψτε τα αντίστοιχα κείμενα και φτιάξτε δύο αποσπάσματα οδηγών διακοπών που να έχουν τη μορφή του κειμένου 13. Τα κείμενά σας θα ενσωματωθούν σε πόστερ που φτιάχνει η τάξη σας (βλ. Διαθεματική εργασία στο τέλος της ενότητας).

